

9 BİN YILLIK DELİKANLI ÇUMRA

CİLT: 3 • SAYI: 5

ÇUMRA KÜLTÜR VE SANAT TOPLULUĞU ADINA :
SADIK GÖKCE- SEDAT ULUPINARLI-ANUŞ GÖKCE

28 EKİM 2023 CUMARTESİ

CUMHURİYETİMİZİN
100.YILI

KUTLU OLSUN

ÇUMRA ÇATALHÖYÜK'TEN BİR KAZI ANI...

ÇUMHURİYETİN ÇOCUĞU ÇUMRA

YAYIN KURULU

- SADIK GÖKCE
- SEDAT ULUPINARLI
- ZEKİ TÜRKER
- ANUŞ GÖKCE
- MUSTAFA YAVUZ
- ÇOLAK
- ELİFE YILMAZ MISRAL

İÇİNDEKİLER

- CUMHURİYETİN ÇOCUĞU ÇUMRA
- SEDAT ULUPINARLI
- GİZLİ OKUMAZ
- YAZMAZLAR
- PROF. DR. FIRDEVS GÜNEŞ
- SEMPOZYUMDAN ÖĞRENDİKLERİM
- METİN EREN
- CUMHURİYET
- ANUŞ GÖKCE
- ÇUMRA KÜLTÜR SANAT TOPLULUĞU
- PROF. DR. MEVLÜT MÜLAYİM
- ÖZLEDİM DERİM
- HALİME DOĞRU
- O KÖY
- DURAN ÇETİN

ÇUMHURİYETİN ÇOCUĞU ÇUMRA

Çumra'ya Cumhuriyetin çocuğu

SEDAT ULUPINARLI

dememizin sebebi

Çumra'nın Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulmuş olması ve neredeyse Cumhuriyetle yaşıt olması nedeniyledir. Cumhuriyetin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1925 yılında tren ile Adana istikametine yaptığı bir yolculuk esnasında, Çumra tren istasyonunda bir kahve içimi durması ve bir bu beldenin ilçe yapılmaya layık olduğunu söylemesiyle başlayan bir çalışma ile 30.05.1926 tarihinde 404 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 877 sayılı kanunla ilçe olmasıyla burada modern ve yaşana-bilir bir hayatın başlaması sebebiyledir.

Çumra Cumhuriyet döneminden önce de vardı ve biliniyordu. Fakat Çumra olarak değil de çoraklık, bataklık ve iskele olarak biliniyordu. Sadece tren istasyonunun ve Devlet Su İşlerinde de bulunan Alman evlerinin var olduğu bu arazide önce Belediye binası kurulmuş ve yönetim çalışmaya başlamış daha sonra yavaş yavaş nüfus toplanıp artmaya başlamış, eğitim, tarım, hayvancılık, belediye hizmetleri, ulaşım, sanayi ve sosyal hayat gelişmeye ve kendisini göstermeye başlamıştır.

Çumra tıpkı bir çocuk gibi 1926 yılında doğmuş zaman içinde büyüme, gelişmeye, kendisini geliştirmeye ve hem içeride hem de dışarıda yapılan yatırımlar ve çalışmalarla adını önce Konya'ya sonra Türkiye'ye sonra da tüm dünyaya duyurmuştur.

Cumhuriyetle yaşıt ama Cumhuriyetin çocuğu olarak dünyaya gelen Çumra önceleri çok az bir nüfusa sahiptir. Civar köylerden gelip buraya yerleşen köylüler ve hem Romanya hem de Bulgaristan'dan mübadele yoluyla hicret edip gelenlerin toplanmasıyla zamanla kalabalıklaşmaya ve bir toplum olmaya başladı. Cumhuriyetin çocuğu olan Çumra'ya civar köylerden gelen Türkmenler, Yörükler, dağlılar, ovalılar burada hayvancılık ve tanımlı öne çıkıp o yönde çalışmalar ve gayretler ortaya koydular. Romanya ve Bulgaristan'dan hicret ederek gelen göçmenler ise berberlik, kunduracılık, kasaplık, inşaat ustalığı, terzilik, tamircilik gibi pek çok sanat ve esnaflık dalında çalışmalar ortaya koyup Çumra'nın gelişmesine katkıları yaptılar. Hem köylerden gelenler hem de hicret ederek buraya gelenler Çumra'yı ihya edip büyütüp geliştirdiler.

Cumhuriyetin çocuğu olan Çumra'da özellikle 1950'lerden sonra devletin tüm kurum ve kuruluşlarıyla varlığını göstermesi ve eğitim, adalet, yatırım, tarım, sanayi gibi konularda halkın yanında olması Çumra'nın bugünlere daha hızlı gelmesine zemin hazırlamıştır.

Cumhuriyetin çocuğu olan Çumra'da büyüme ve gelişme başladıkça eğitim ihtiyacının ortaya çıkması nedeniyle okullar, öğretmenler ve öğrencilerle bezenmeye başladı. Okullar genç Çumra'nın insanlarını hem eğitmeye hem de geliştirip yetiştirmeye başlayınca Çumra'da sosyal hayat kendiliğinden ortaya çıktı. Sosyal hayat başka başka coğrafya ve kültürlerden gelen Çumralıların birleştirip kaynaşturmaya, birbirini tanıyan, güvenen ve destekleyen yepyeni bir toplum oluşmaya başladı.

Cumhuriyetin çocuğu olan Çumra daha sonraları sanayi, tarım ve hayvancılık konusunda kendisini geliştirip üretmeye, ihtiyacını kendisi karşılayıp fazlasını da ihraç etmeye başladı. Çumra büyütükçe hesaplar

ÇUMRA- ÇATALHÖYÜK

yeniden yapılmaya, dengeler yeniden kurulmaya başlandı. Çumra'nın gelişen ve üreten bir Pazar haline gelmesi hem civar köy ve kasabalıların hem de Konya ve Konya dışındaki yatırımcıların dikkatini çekmiş olacak ki buraya yapılan yatırımlar sayesinde Çumra 1970'ler sonrasında aldığı göçler ve yatırımlar sayesinde hızla büyüyüp gelişti ve İç Anadolu'nun parlayan bir yıldızı haline geldi.

Cumhuriyetin çocuğu olan Çumra'da yıllar önce maddi imkânsızlıklar sebebiyle tarlasını işleyip ürününü satamayan çiftçilerin son zamanlarda elde ettikleri maddi imkânlar ve destekler sayesinde tarlalarını zamanın şartlarına göre en mükemmel şekilde işlemeye ve elde ettikleri ürünlerini de hem içerde hem de dışarda yatırım amaçlı olarak kullandıklarını görüyoruz.

Cumhuriyetin çocuğu olan Çumra'da eğitim ve öğretimin kalitesinin yükselmesiyle birlikte Çumra okullarından mezun olan öğrenciler üniversite-

lerde, akademik çalışmalarda, devletin üst kademelerinde yüksek bürokratlar olarak kendilerini göstermeye başladılar.

Özellikle 1990'lı yıllardan sonra Çumra'da başta Kâğıt Sanayi, Çumra Şeker Fabrikası, Çumra Malt Tesisleri gibi yapılan sanayi yatırımlarının sayısının artması en sonunda organize sanayi bölgesinin kurulup yüzlerce üreten işletmenin faaliyet yapması Cumhuriyetin çocuğu olan Çumra'nın adının tüm dünyaya duyurulması için yetti.

1923 yılında kurulan Cumhuriyetin 1926 yılında temellerini attığı Çumra'nın bugün eğitimi, kültürü, sanatı, tanımı, ticareti, turizmi, ulaşımı, sağlık hizmeti, siyaseti, kamu kurum ve kuruluşlarının eksiksiz oluşu Cumhuriyetle yaşıt ama Cumhuriyetin çocuğu olan Çumra'nın kendisini ispatladığını ve geleceğe emin adımlarla yürüdüğünü göstermektedir. Daha yapılacak çok iş ve alınacak çok yol var ama onu da zaman içinde genç Çumralılar halledeceklerdir diye düşünüyorum...

GİZLİ OKUMAZ YAZMAZLAR

**PROF. DR.
FİRDEVS
GÜNEŞ**

Bilgi çağında yaşıyoruz. Bu çağda bilgiye ulaşmak, kullanmak ve yeni bilgiler üretmek için okuyamaz olmak gerekmektedir. Yazılı işaretlerle iletişimin hızla yayıldığı dünyamızda okuma yazmayı bilmemek, dünyada yaşamamak, yok olmak demektir. Bu nedenle çocuk, genç ve yetişkinlerin okuma yazma becerilerini geliştirmek için yoğun çalışmalar yapılmaktadır. Bir taraftan temel eğitim çağındaki küçükler okula alınmakta, bir taraftan da yetişkinlere yönelik okuma yazma kursları düzenlenmektedir. Böylece okuyamaz bir dünya hedeflenmektedir.

Okuyamazlık bireyin yazılı işaretleri tanıması, okuması ve anlaması ile başlamaktadır. Eskiden sadece adını okuyup yazabilene ve imzasını atabilene okuyamaz deniliyordu. Ancak zamanla bu sınırlı anlayış değişmiş, 1965'li yıllarda işlevsel okuyamazlık gündeme gelmiştir. İşlevsel okuyamazlık, "modern toplumun gerektirdiği faaliyetler için ihtiyaç duyulan okuma yazma becerileri" olarak tanımlanmıştır. İşlevsel okuyamazlık sadece okuma yazma öğrenmeyi değil, okuma yazmayı günlük yaşamın her alanında aktif kullanmayı da içermektedir.

Ülkemizde okuyamazlığı yaygınlaştırmak için sürekli çalışılmakta ve başarılı sonuçlar alınmaktadır. Ancak bunlar sorunun köklü çözümü için henüz yeterli olamamaktadır. İlkokulun hızla yaygınlaşması ve okullaşma oranlarının artmasına rağmen ülkemizde okuma yazma bilmeyenlerin sayısı hala yüksektir. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (AD-NKS) 2021 yılı verilerine göre ülkemiz genelinde 6 yaş ve üzerindeki nüfusta okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 2.024.979 oranı ise % 3'tür. Bu oran Çumra'da % 1.7'dir. Çumra'da okuma yazma bilmeyenlerin oranı düşüktür. Ancak sayı olarak bakıldığında 1050'nin üzerinde olduğu ve önlem alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

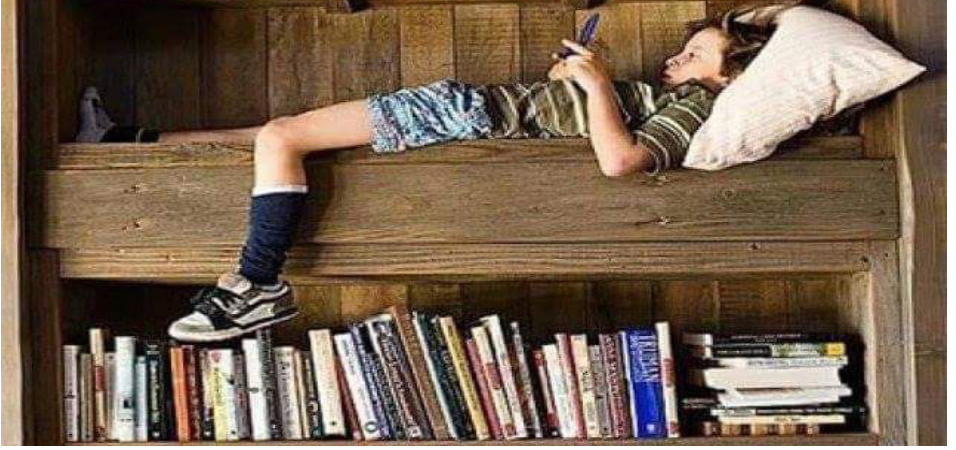
Okumaz yazmazlık erkeklere oranla kadınlarda üç kat daha fazladır. Kırsal yörelerde, kentlerin yoksul kesimlerinde, işsiz gençlerde, niteliksiz ve yarı nitelikli işçilerde daha fazla görülmektedir. Ayrıca gizli okumaz yazmazlık gibi bazı özel biçimleri bulunmaktadır. Gizli okumaz yazmazlık son yıllarda ortaya çıkmakta, okuma yazma sorununun çözüldüğü sanılan çoğu gelişmiş ülkede şaşkınlık yaratmaktadır. Araştırmalar gizli okumaz yazmazlığın genç ve yetişkinlerde hızla ilerlediğini ve yayıldığını göstermektedir. Peki, gizli okumaz yazmazlık nedir? Okumaz yazmazlıktan farkı nedir?

Okuma yazma bilmeyen, hiç okula gitmemiş ve okuma yazma öğrenmemiş kişidir. Oysa gizli okumaz yazmazlar bir kursu ya da okulu bitirdiği halde günlük hayat için gerekli okuma, yazma ve sayısal

becerileri yeterince geliştirememiş kişilerdir. Yani bir kurs veya okula gitmiş, okuma yazma öğrenmiş ancak temel becerilerini geliştirememiş veya okuma yazmayı zamanla unutmuş kişilerdir. Bunların bazıları teknik olarak okuma yazmayı bilir ancak günlük yaşamda etkili kullanamaz. Bir metni biçimsel olarak okuyabilir, ancak tam anlamayabilir. Yazmaya gelince, sözlü olarak duyduğu cümleleri doğru olarak yazamayabilir. Rakamları tanıyabilir, ancak dört işlemi ve problem çözme yapamayabilir.

Gizli okumaz yazmazlık sadece sözel ve sayısal değil, zihinsel ve sosyal beceri eksikliklerini de içermektedir. Örneğin başkalarıyla sözlü ve yazılı iletişim kurma, düşünme, anlama, sorgulama, çıkarım yapma, bilgileri düzenleme, hesap yapma, problem çözme, ölçme ve değerlendirme, bağımsız karar verme, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma gibi. Bu eksiklikler bireyin içinde yaşadığı aile, grup ve topluluktaki görevlerini yerine getirememesine neden olmaktadır. Örneğin zaman veya mekânı kaçırtma, yalnız başına dolaşamama, alışveriş yapamama, ilaç nasıl alacağını bilmeme ya da kaçırtma, otomatik para makinalarını kullanamama, para çekememe, hesap yapamama gibi. Ayrıca bir bildiri okuyamama, kitap okumaktan kaçınma, iş veya güvenlik yönergelerini anlayamama, bir aracı nasıl kullanacağını bilememe, çocuğunun okul eğitimini takip edememe gibi. Bunlar bireysel ve sosyal gelişimi olumsuz etkilemekte, sosyal yaşama katılmayı ve iş bulmayı güçleştirmektedir. Gizli okumaz yazmazlar istatistiklerde okuyamaz görülmektedir. Çünkü okuyamazlık belgesi, okuma yazma sertifikası, diploma gibi resmi bir belgeye sahiptirler. Bu nedenle gerçek sayıyı belirlemek oldukça zordur. Araştırmalara göre gizli okumaz yazmazlık ilkokuldan üniversiteye kadar her düzeyde görülmektedir. Fransa'da 17 yaş ve üstü gençlerin % 9,6' sının okuma güçlüğü yaşadığı saptanmıştır. İngiltere'de genç kız ve erkeklerin %13 'ünün okuma yazma ve hesap yapmada büyük sıkıntılarının olduğu görülmüştür. ABD'de 95 milyon yetişkinin günlük yaşam için gerekli temel becerilerden yoksun olduğu belirlenmiştir. Kanada yetişkin nüfusunun % 22 'sinin işlevsel okumaz yazmaz olduğunu açıklamıştır (Güneş, 2020).

Ülkemizde gizli okumaz yazmazlıkla ilgili kapsamlı bir araştırma bulunmamaktadır. Ancak TÜİK ista-

tistiklerinde "okuma yazma bilen ancak bir okuldan mezun olmayanlar" ile ilgili sayılar verilmektedir. Kendi kendine veya okuma yazma kursuna katılarak okuma yazma öğrenen ve okuyamaz olduğunu söyleyen bu kişilerin temel becerilerini geliştirme düzeyleri bilinmemektedir. Ancak önemli bir kısmının gizli okumaz yazmaz olduğu tahmin edilmektedir. Bunların 2021 verilerine göre sayısı 7.782 603'tür. Nüfusa oranı ise % 11'dir. Çumra'da okuma yazma bilen ancak bir okuldan mezun olmayanların sayısı 6.150'nin üzerinde, oranı ise % 10.1'dir. Bu sayılar Çumra'da etkili önlemler alınması gerektiğini göstermektedir.

Ülkemizde bazı yetişkinlerin ilkokulu bitirdikten sonra okuma yazmayı kullanmadıkları ve unuttukları da bilinmektedir. Ankara ili Mamak İlçesinde yapılan bir araştırmada, ilkokul mezunu 12.342 yetişkine ulaşılmış, ilkokulu "pekiyi" dereceyle bitiren 200 yetişkinin okuma yazmayı unuttuğu saptanmıştır (Güneş,1990).Yine 2016 yılında OECD Yetişkin Becerilerini Uluslararası Değerlendirme Programı araştırmasına ülkemizden katılan 5277 yetişkinin sözel ve sayısal becerileri, OECD ortalamasının altında çıkmıştır. Bu rakamlar ülkemizde önemli sayıda gizli okumaz yazmazın olduğunu ve önlem alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bunların yanında gizli okumaz yazmazlığın olumsuz etkileri ve sonuçları konusunda da çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalara göre gizli okumaz yazmazlığın olumsuz sonuçları;

- Kendini değersiz hissetme duygusunun gelişmesi,
- İletişim kurma, kendini ifade etme ve bilgi alışverişinde zorluklar;
- Mal ve hizmetleri kullanma, sağlık hizmetlerine başvurma, barınma gibi zorluklar;
- Bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve yeni bilgi oluşturmada güçlükler;
- İşe uyum sağlamada ve iş hayatındaki değişikliklerle başa çıkmada zorluklar;
- Sosyal ve kültürel hayata katılmada zorluklar, olarak sıralanmaktadır.

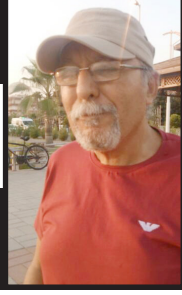
Araştırmalara göre gizli okumaz yazmazlar sürekli sıkıntı ve üzüntü içinde yaşamakta, iş bulmakta zorlanmakta, kültürel ve sosyal yalnızlık duymaktadır. Gizli okumaz yazmazlığın oluşturduğu güvensizlik, acizlik, şiddete uğrama ve iletişim kuramama yüzünden çoğu birey kendini "barut fıçısı gibi patlamaya hazır" hissetmektedir. Ayrıca günlük yaşamda, evde, ailede, işyerinde önemli sorunlar yaşamakta, bunları çözmede başarılı olamamaktadır. Bu nedenle şiddet ve suç eğilimleri artmaktadır. Bazı araştırmacılara göre gizli okumaz yazmazlık bireyi üç yere götürmektedir. Bunlar hapisane, hastane ve mezarlık olmaktadır. Ya suç işleyerek hapisaneye düşmekte, ya da sağlığını koruyamaz hastaneye gitmektedir. Diğer taraftan gizli okumaz yazmazlığın kendisi bir hapisanedir. Bireyin becerilerini sınırlandırmakta, gelişimini engellemekte ve toplumda dışlanmaya neden olmaktadır (Güneş,2020).

Sonuç olarak hem Çumra'da hem de ülkemizde önemli sayıda okuma yazma bilmeyenler ve gizli okumaz yazmazlar vardır. Okuma, yazma, hesaplama gibi temel becerilerin yetersizliği, bu kişilerin dil, zihinsel, sosyal ve ekonomik yönlerden gelişmelerini engelleyici olmaktadır. Okuma yazma sorunu çözülmeden hayat boyu öğrenme, eğitim, kalkınma, ilerleme, sağlık, ekonomi, tarım, turizm gibi alanlarda güçlükler yaşanması kaçınılmazdır. Bu nedenle okuma yazma konusunda kapsamlı araştırmalar yapılmalı ve kalıcı önlemler alınmalıdır. Böylece okuyan, yazan, öğrenen, kendini geliştiren ve geleceğine yön veren bireyler yetiştirilmelidir.

Kaynaklar

- Güneş, F.(1990). Yetişkinlerin okuma yazmayı unutmaya nedenleri, Ankara: AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Güneş, F. (2020). Hayat boyu öğrenme bağlamında gizli okumaz yazmazlık, Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi, The Journal of Limitless Education and Research, 5(3), 203-232. DOI: 10.29250/sead.782003

SEMPOZYUMDAN ÖĞRENDİKLERİM

METİN
EREN

Şimdiye kadar bu dergide çocukluğumun Çumra'sı ile ilgili anılarım ve deneme yazılarım yayımlandı. Bu da son derece doğal. Çünkü on sekiz yaşından sonra, yüksek öğrenim nedeniyle Çumra'dan ayrılmıştım. Burası tatil zamanlarında uğradığım bir yerdi artık. Arkadan iş hayatı, derken, sadece bayramlarda ve yıllık izinlerimin bir bölümünde, ana-baba ve eş-dost ziyaretleri için uğradığım bir yer haline geldi. Bu geliş gidişler sırasında Çumra'daki değişimi gözlemlemeye çalışıyordum ama sadece yüzeysel bir gözlemli bu.

Emekli olduktan sonra ailemle birlikte Konya'ya yerleştim. Geliş gidişler daha da artmıştı. Yakınlarımla düğünlerinde çocukluk arkadaşlarımla bazılarını da görme fırsatını buldum. İki binli yılların başına kadar Çumra yirmi beş bin nüfuslu koskocaman bir köydü benim için. Sokak kavgalarının olduğu, cinayetlerin işlendiği, meyhaneler olmadığı için sokak aralarında tarlalarda içki içilen, sarhoşların naralar attığı bir yer.

Şeker fabrikası kurulduktan sonra Çumra bir hayli değişti. Hem işsizlik azaldı hem de fabrikanın dolaylı etkisiyle birçok esnaf zenginleşti. Çünkü bir yere fabrika girdiği zaman, sadece fabrikada çalışanlar değil, fabrikaya malzeme temin eden taşıma şirketleri, tedarikçi esnafı, fabrikada çalışanların sosyal ihtiyaçlarını sağlayan işletmeler ve kişiler de ortaya çıkar. Maalesef, bu değişimi sadece dışarıdan gözleyebildim. İçerisinde yaşamadığım için iliklerime kadar hissedemedim. Yoksa güzel bir roman konusu olurdu. Bu değişimi bizat yaşayanlardan eli kalem tutan bir arkadaş bunun romanını yazar herhalde.

Sempozyum öncesi Çumra ile ilgili

bilgilerim, yukarıda anlatmaya çalıştığım gibi, yüzeyseldi. Gerek sempozyum öncesi sunum yapacağım konuyla ilgili yaptığım araştırmalar, gerekse sempozyum sırasında yapılan sunumlar sırasında dinlediklerim sayesinde, doğup büyüdüğüm memleketimi daha yakından tanıdım. Böylece Çumra'nın geçmişi, bugünü ve geleceği konusunda yeni bilgiler edindim.

Tarih kitaplarından Türker'in Rumeli'ye 1322'den sonra geçmeye başladıklarını, Fatih Sultan Mehmet döneminde Karamanoğlu Beyliğinin yıkılmasından sonra Türklerin bir kısmının oraya sürgün edildiğini biliyordum. Yaptığım araştırmalar sırasında, Rumeli'ye ilk yerleşimlerin 1261 yılında Moğol istilasında Selçuklu Sultanı İzzetin Keykâvus'la birlikte gelen 30-40 oba (yaklaşık 5000-6000 kişi) ile başladığını, bunlara Keykâvus isminin zamanla değişime uğramasıyla Gagavuz Türkleri denildiğini, 1263 yılında Sarı Saltuk komutasında bir grubun Romanya'nın Dobruca bölgesine yerleştirildiğini de öğrendim. Evet Fatih zamanında Karamanoğlu topraklarından sürgün olmuştu ama bu şekildeki iskânlar sınırlıydı. Yıldırım Beyazıt döneminde Türkler Rumeli'ye daha yoğun bir şekilde iskân edilmiş, 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'dan Rumeli'ye yoğun bir göç dalgası olmuştu. Bu dönemlerde, Osmanlılar Rumeli'ye daha ziyade Manisa, Isparta, Kütahya, Muğla, Aydın, Balıkesir, Çanakkale, Çorum, Kastamonu, Sinop ve Antalya bölgelerindeki Türkleri yerleştirmişlerdi.

Sempozyum sırasında Çumra'daki

eğitim, kültür, sanat, spor faaliyetlerinin geçmişi ve bugünü konuşuldu. Çumra'daki tarım ve tarımla ilgili sorunlar, sanayinin geçmişi ve geleceği, Çumra'nın şimdiki ve gelecekteki mimari yapılanması ve Çatalhöyük'ün tanıtılması konularında da ufkumu açan sunumlar yapıldı. Bu konularda bilgi dağarcığım bir hayli gelişti. Yapılan sunumlar, sadece geçmişini bildiğim Çumra'yı tekrar hatırlamama vesile oldu. Bu konuların bazıları üzerinde kafamda bazı fikirler oluştu. Naçizane anlatmaya çalışayım.

Bildiğim kadarıyla, şehirlerin kalpleri meydanlarda atar. Çumra ilçesi planlanırken meydanlar da düşünülmüş. Çocukluğumda Hükümet Meydanı vardı. Ortada hükümet binasının, yanlarda da açık alanların olacağı şekilde planlanmış olmalı. Çocukluğumda hükümet meydanının bir yanı boştu, bayramlar ve futbol maçları burada yapılırdı. Diğer yanında çocuk bahçesi vardı. Daha sonra futbol sahasının imara açıldığını ve buraya ilk yapılan binanın Emniyet Komiserliği olduğunu hatırlıyorum. Şimdi bir yan tamamen dolmuş, çocuk bahçesi de dinlenme parkı haline getirilmiş. Bu meydanların birisi de Bardakçı Mahallesi'ndeki Cumhuriyet Meydanı'ydı. Daha sonra, iyi düşünülmeden alınmış bir kararla, giysilerin, kumaşların, ayakkabıların satıldı-

ğı bir pazar haline getirilmiş. Halk arasında "Çaput Pazarı" olarak biliniyor. Önceki adını yeni nesil bilmiyor. Cumhuriyet Meydanı olduğunu söyleyince, yüzünüze şaşkın şaşkın bakıyorlar.

Belediye Başkanımız Recep Candan, önceki Belediye Başkanımız Yusuf Erdem ve Çumra'mızdan yetişen değerli bir mimar olan Oğuz Şimşek meydan konusunu sempozyumda gündeme getirdiler, ayrıntılı sunumlar yaptılar. Farklı projeler olsa da hepsinde ortak olan bir konu vardı: Meydan. İleride yapılması düşünülen, bu meydana "Cumhuriyet Meydanı" adı verilirse ne güzel olurdu! Bu meydanın ortasına Çumra'nın tarımını temsil eden bir çiftçi figürü, tarıma yönelik sanayi memleketi olduğunu gösteren başka bir figür, Çatalhöyük'ü en iyi tanıtacak bir figürden oluşan bir kompozisyonun olduğu bir heykel de yapılabilir.

Sanayi ile ilgili oturumda, Konya'daki yoğunluk nedeniyle yeni kurulacak sanayi tesislerinin bir kısmının önümüzdeki yirmi yıl içinde Çumra'da kurulması şeklinde bir düşüncenin olduğunu öğrenmem sevindirici bir haberdirdi benim için. Sanayinin gelişmesinin bir yöreyi gerek maddi yönden gerekse sosyal yönden geliştirdiği herkesin çok iyi bildiği bir gerçek. Zaten Şeker fabrikasının kurulmasından önceki Çumra ile sonraki Çum-

ra'yı karşılaştırdığımızda bu durum açıkça fark edilebiliyor. Tek endişem, tarım arazilerinin sanayiye açılması ve doğal çevreyi yok eden sanayi tesislerinin kurulması. Bunun getireceği kötü sonuçları yetkililer benden daha iyi bilirler. Kısacası, verimsiz topraklarda çevre dostu sanayi tesislerinin kurulması Çumra'mızın yararına olacaktır.

Çatalhöyük gibi bir markamız var. UNESCO Dünya Mirası Listesine alınmış. Bunun anlamı şu: Çatalhöyük sadece Çumra'ya ait bir değil, tüm insanlığa ait bir tarihi değer. Avcı-göçebe bir toplumdaki yerleşik hayata geçildiğini gösteren 9000 yıl önceki bir uygarlık. Günümüzdeki uygarlığın bir beşiği diyebiliriz. Dünya Mirası Listesine girme, Konya'nın ve Çumra'nın genel ve yerel yönetimlerine, bu mirasın korunması ile ilgili sorumluluklar yüklüyor. Sempozyum sırasında, Çatalhöyük'e yapılan gezi sırasında, kazı alanının

koruma altına alındığını ve karşılama merkezinin yapımının bitmek üzere olduğunu yakından gözleme şansım oldu. Bu beni sevindirdi tabii ki. Tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olduğu konusunda herkes hemfikir. Bu konuya yönelik çok yönlü çalışmalar olduğunu gerek sunumu yapan arkadaşlarımız gerekse belediye başkanımızdan öğrendiğimi de eklemeliyim. Sonuç olarak sempozyumdan çok şey öğrendim. Bu sayede elde edilen, derlenip toplanarak bir kitap haline getirilecek bilgilerin Çumra'nın geleceği için çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu vesileyle başta salonun hazırlanması, afişlerin düzenlenmesi gibi arka planda kalmış görünen işlere emek verenler üzere, sempozyumun düzenlemesine bildirimleriyle katkı yapan bilim insanlarına, sanatçılara ve bu çalışmalara başından sonuna kadar destek veren Belediye Başkanımız Recep Candan'a çok teşekkür ederim.

CUMHURİYET

Amasya'da baş kaldırıp
Bir isyandır Cumhuriyet
Milletiyle bütünleşip
Bir ummandır Cumhuriyet

Birinci cihan harbinde
Savaşık her cephesinde
Yenildik varlık cenginde
Uyan diyendir Cumhuriyet

Yaşamının kıymetini
Bağımsızlık fitilini
Esaretin zincirini
Koparandır Cumhuriyet

Fevzi Paşayla erleri
Ata verdi emirleri
Özgürlük türküleri
Çağrıtandır Cumhuriyet

İnsanlığın özlediği
Hep yolunu gözlediği
Her milletin beklediği
Bir ilhandır Cumhuriyet

Hukuk düzen ülküsünde

ANUŞ GÖKCE

Millet meclis kürsüsünde
Kendi karar öyküsünde
Pak vicdandır Cumhuriyet

Fabrikalar açılarda
İlim bilgi saçılarda
Çağdaş uygarlık yolunda
Saf irfandır Cumhuriyet

Henüz yaşı çok gençti
Nice badireden geçti
Halk medeniyeti seçti
Hükümandır Cumhuriyet

Atatürk'üm ne demiştir?
Cumhuriyet fazilettir.
Anuş cahile öğretir
Ne füyuzandır Cumhuriyet!

ÇUMRA KÜLTÜR SANAT TOPLULUĞU

**PROF. DR.
MEVLÜT
MÜLAYİM**

Çumra Kültür Sanat Topluluğu çok iyi niyetlerle 2021 yılında kurulmuş bir topluluktur. Topluluk gönüllük esasına dayanan ve özveriyle kültürel faaliyetler yapma azmindedir. Topluluğun resmi herhangi bir statüsü yoktur. Başkanı Sadık Gökçe'dir. Toplulukta M. Zeki Türker, Sedat Ulupınarlı, Ahmet Yavuz (Müdüroğlu), Selahattin Güzel, Anuş Gökce, Elife Yılmaz Mısral, Uğur Köfe, Ahmet Gök, Prof. Dr. Mevlüt Mülayım gibi Çumralı yazar ve şairlerden oluşmaktadır. Bu grup zaman zaman Sadık Gökçe, Selahattin Güzel, Ahmet Yavuz'un evlerinde toplanmışlardır. Ayrıca ve Sedat Ulupınarlı'nın iş yerinde ve Çumra Belediyesi Kültür Evinde mutad toplantılarını yapmaktadır. Toplantılarda Çumra için kültür ve Sanat dallarında neler yapılabileceği hususunda görüşmeler yapılmaktadır. Grubumuza daha sonra Mahalli Sanatçımız Muammer Yapar, Merve Cura, Halime Doğru, Ressam sanatçı genç kardeşlerimizin ve isimlerini şu anda hatırlayamadığım bazı arkadaşlarımızda katılarak grubumuzdaki arkadaşlarımızın sayısı artmıştır.

Çumra Kültür ve Sanat Topluluğu her ayın ilk Cuma günü akşamı "Şiir Akşamları Etkinliği" yapılması karar aldığında sağ olsunlar Belediye Başkanımız Av. Recep candan Bey "Çatalhöyük Kültür Merkezi Salonunu kullanmamız konusunda tereddütsüz yardımcı olacağını belirtince bu yıl (2023) Haziran ayından itibaren başlatmış olduğumuz etkinlikleri devam ettirmekteyiz. Tamamen gönüllülük esasına dayanan bu etkinliklerin hazırlanmasında herkesin emeği ve katkısı vardır. Ancak Başkan Sadık Gökçe ve özellikle Elife Yılmaz Mısral'ın hem hazırlanmasında ve sunuculuğunu yaparak en büyük katkıyı sağlamaktadır. Programın ilan, afiş ve diğer hazırlıklarında genç arkadaşlarımız büyük bir özveriyle çalışıp hazırlanmaktadır, onlara da ne kadar teşekkür etsek azdır.

Ayda bir yapılmakta olan Çumra Kültür Sanat Grubu etkinliklerine sazi ile sözü ile renk katan Mahalli sanatçılarımızdan Muammer Yapar, genç Çumralı sanatçılarımız Furkan Koçak, Faysal Acar, Mehmet Ballı ve aramıza yeni katılan Talat Sefa Karasu sazları ve sözleriyle; Halk Oyunu Eğitmeni Merve Cura, Efe Mert Örs, Mustafa Demir sergiledikleri Zeybek ve Kafkas Halk oyunlarıyla, Çumra Yörükleri Halk Oyunu Ekibi Mustafa Tüfekçi, Nafiz Tüfekçi ve Köy Seyirlik Oyunlarının son temsilcile-

ri olan "Sodur Arap Ekibi" Bayram Ali Çelik, Mevlüt Deveci, Mustafa Deveci, Mehmet Deveci'den oluşan ekip oyunlarıyla programlarımıza katılmış ve bize destek olmuşlardır. Etkinliklerimizde farklı bir kültürü sergileyen ve izleyicilere bu oyun kültürünü yaşatan "Sodur Arap Ekibi" ne çok teşekkür ederiz.

Programların hazırlanması, sunulması, öncesi ve program sonunda tanıtılması hususunda bir orkestra şefi gibi çalışan gayretli Elife hanım ve onun gençlerden oluşan ekip arkadaşları takdire şayan güzel faaliyetlerde bulunmaktadırlar, kendilerine ne kadar teşekkür etsek azdır.

Programın ilk gününden itibaren ilgi duyan Çumralı hemşehrilerimizin sayısı giderek artmaktadır. Bu artış 6 Ekim 2023 tarihinde yapılan son etkinlikte bariz olarak görülmüştür. Her bir Çumralının gönüllü olarak seve seve şiir, saz, söz ve oyunlarıyla renk kattığı bu etkinlikler gün geçtikçe zenginleşmekte olması da sevindirici iyi bir gelişmedir. Bu ilgi artışı Çumra'nın böyle kültürel faaliyetlere aç ve açık olduğunu göstermektedir. Her ayın ilk

Cuma günü akşamı Kültür ve sanat etkinliklerine bütün hemşehrilerimizi bekleriz.

Bu kültür ve sanat etkinliklerinin kalıcı hale gelebilmesi için bu topluluğun kurumsallaşması gerekmektedir. Siyasi hiçbir yönü olmayan tamamen Çumra'nın kültür ve sanat özelliklerini yaşatma amacıyla kurulmuş olan bu gruba Çumralı zenginlerimizin veya şimdiye kadar sosyal faaliyetler içerisinde hizmet ederek bulunmuş olan hemşehrilerimizin sahiplenerek bir resmî statüye kavuşturması, en azından demek veya vakıf kuruluşuna dönüşmesi gerekmektedir diye düşünüyorum.

Büyükşehirlerde Belediyelere ait Kültür ve Sanat etkinlikleri A.Ş. diye şirketleri bulunmaktadır. Çumra Belediyesi grubun bu faaliyetlerine yeterli desteği vermektedir. Bu kültürel faaliyetleri Çumra'da büyükşehirlerde olduğu gibi belki Çumra belediyesince yürütülmesi de mümkün olabilir. Bence böyle gönüllü bir grup varken Çumralıların desteğiyle belediye dışında bir kuruluşun yapması, belediye desteğiyle, belediyenin dışında bağımsız bir kuruluşun kültürel hizmeti yürütmesinin daha

kalıcı olacağını düşünerek farklı bir statüyle oluşturulacak kuruluşun daha ömürlü olacağını düşünmekteyim.

Çumra toplum olarak farklı kültürlerden gelmiş insanların bir arada yaşamakta olduğu bir yerleşim yeri olması nedeniyle oldukça zengin bir kültür hazinesine sahiptir, bunların yaşatılması, gelecek nesillere aktarılmasını önemseydiğimizden bunları yaşatacak güçlü bir kuruma ihtiyaç vardır. Aksi takdirde ben küstüm, ben bu oyunda yokum diyenler olduğu zaman bu faaliyetlerin yaşatılması ve sürdürülmesi zora girebilir.

Geçmişin ruhunu canlandırmak, unutulmaz anılan yeniden yaşamak ve yaşatmak isteyen Çumralılar bu işe gönül ve destek vermelidirler. O zaman belki 15 günde bir, hafta bir veya özel günlerde de etkinlikler yapılabilir. O nedenle vakit erken ve gönüllülerin çok olduğu bu dönemde böyle bir yapılmaya şimdiye kadar birçok Sivil Toplum Kuruluşlarına öncülük etmiş ve görev almış Çumralıların sahiplenerek kurumsal hale getirmeleri gerekmektedir. İnşallah sesimizi duyanlar ve ses verenler olur.

ÖZLEDİM DERİM

Bu günlerde en çok neyi özledin dersenez, derim ki köyümü...

Burcu burcu kekik kokan dağını, üzüm kokan bağını, çilesi bitmeyen karını özledim derim...

Desenez ki neden?

Baharında meleşen kuzusunu, yeni doğum yapan keçi yavrusunu, buz gibi yediğim o yoğurdunu özledim derim...

Bu kadar özlenir mi dersenez?

Yazın dağını, sapını harmanını, tozunu dumanını, o tozlar içinde yediğim kavununu özledim derim...

Sen deli misin dersenez?

Sonbaharda bağı bostanı, az bir güneşte ısınan kedi Mestan'ı, üzerime giyindiğim kirlî fistanı onu bile çok özledim derim...

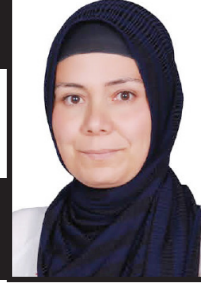
Bu kadar çok sevmek niye dersenez?

Kışını boranını, dağının dumanını, komşuların birbirine olan emanını özledim derim...

Buzları kırmayı, kışın karda kaymayı, iliğime kadar ıslanmayı işte her şeyini özledim derim...

Damından karları kürümeyi, lastik ayakkabı ile yürümeyi, doğal halimle görünmeyi ne

HALİME DOĞRU

bileyim işte özledim derim...

Köyümün çilesini, kilerdeki elma kavun küfesini, suyu buz tutmuş tavuk kümesini bile özledim derim...

Yem verdiğim vakit gelen kuşları, beyaza bürünmüş ağaçları, buz tutmasına rağmen yosun tutan taşları işte onları onlar bile özledim derim...

Karda üşüyen ellerimi ocakta ısıtmayı, kara güğümlerde su kaynatmayı, o soğukta ocak başında yayık yaymayı bile özledim derim...

Yufka ekmeğini dermeyi, sofrayı yere sermeyi, ailecek gülmeyi bile özledim derim...

Sırçasından yağ kazmayı, karlara seni seviyorum yazmayı, yazımı bozma diye arkadaşlarıma kızmayı onu bile özledim derim...

Diyorum işte içimde dinmeyen fırtına, bitmeyen boran, gözümdeki yağ yağmur misali damla damla düşüyor, ılgıt ılgıt akıyor, ciğerlerimi yakıyor özlüyorum çok özlüyorum çooookkkk.

O KÖY

Apasaraycık köyünde nefeslenmiş olanlara ithafen. . .

-1-

Nasıl bilebilirdi ki şimdiki gezdiği yerlerin, geçtiği yolların, gölgesinde dinlendiği ağaçların, soluklandığı duvar diplerinin böyle kalmayacağını, kalamayacağını. Belki gelip geçtiği yollar ömrün sonuna kadar uzanır gider diye hayal etmişti.

Çoğu iki katlı taştan evler çok sağlamdı, uzun yıllar dayanırdı. Şimdiye kadar nice insanları barındırmış korumuştur, nice insanlar nefeslenmiş niceleri son nefeslerini burada vermişti. Bu taş evlerde doğanlar, sünnet olanlar, evlenenler, ikamet edenler ve hala kullanmaya devam edenler vardı.

Kafası kanıştı, ne diyeceğini ne düşüneceğini ne yapacağını bilemedi. Sanki bir karamsarlık havası onu sarmış boğulacak gibi olmuştu. . .

Duyduğu şeyler hayra alamet değildi. Kulaktan kulağa yayıldıkça içine bir gariplik çöktü. Geçmişini kaybedecek olmanın verdiği korku ile harap olmuş zihninde bezginliği yaşadığı.

Köye yarım saatlik yürüme mesafesindeki mağaralar, kime ait olduğu bilinmeyen eski mezarlar ve kayalara oyulmuş sığınaklar aklına geldi. Hâlbuki neredeyse her sabah başını çeviriverdiğinde uzaktan da olsa görebileceği manzaraydı ama zihninde çok uzaktı.

Bir zamanlar oralarda insanlar yaşıyordu, oralar mamur bir köy, kasaba belki de bir şehirdi. "Tıpkı bizim gibiydiler." dedi. Zihni, yaşadığı köyün; köyün evlerinin, yollarının, camii ve okulunun, harman yerlerinin, köy meydanındaki ağaçların, Çarşamba çayını üstten geçen kemerli taş köprüünün, çay boyunca uzanıp giden, iki yakasını da cennete çeviren meyve ağaçlarının, arsız ve bakımsız çalılardan, daha neler nelerin harap olacağı düşüncesinin korkunçluğuyla sarsıldı.

Binlerce yıl önce insanların yaşadığı bu yerler; mağaradan evler; tozunu yuttukları yollar; ağaçlar; duvar dipleri ve buralarda yapılan derin sohbetler sanki hiç yaşanmamıştı. Daha önce hiç ayak basılmamış gibi yabancı otların esaretine mahkûm olmuş ve bütün güzelliklerini kaybetmişti.

İçinde güzel ruhlu insanların yaşadığı evlerden geriye kalan taşlar, şimdi üzerlerinde zıplayan keçilerin, hergele denen yoz sığırların, davar sürülerinin tımakları altında parçalanmaya, ufalanmaya devam etmekteydi. Sadece bunlar mıydı geçmiş silmek için çabalanırlar? Elbette hayır, bu işin yazı

DURAN ÇETİN

vardı, kışı, soğuğu, rüzgânı, güneşi, fırtınası vardı, hepsi geçmiş silmek için üzerine düşeni yapıyordu. . .

İşte o haber; köylülerin kulaklarından girdiği andan itibaren, içlerinde onanılmaz yaralar açmış, gönülleri daralmış, düşüncelerinin üzerine ağır bir bomba gibi düşmüş ve davranışlarını etkilemiş, hayattan zevk almaz, ne olacağını bilmez, olacağını üzerinde durmaz olmuşlar, öylece ve öylesine yaşamaya devam etmeye başlamışlardı.

Kendilerine "göç edin" deniyordu; yüzyıllardır yaşadıkları, ata topraklardan "göç edin, kendinize yeni evler yapın" diyorlardı. Sanki bu çok basitti, ceketini alıp çıkacak kadar basit bir şeymiş gibi söylüyorlardı. Hayatı burada geçmiş, yokluğu, yoksulluğu burada yaşamış, kimselerin bilmediği hiçbir zaman da bilemeyeceği sıkıntılar burada gözyaşına dönmüş, burada göğüsleri daralmış, burada nefessiz kalacak gibi olmuşlar, burada neşelenmişler, burada gülmüşler; atalarının hatırasını burada yaşamışlar ve onların hatıralarıyla burada yaşamaya devam etmişlerdi. Bir anda, hemen nasıl unutulabilirlerdi? Nice gönül meselelerinin yaşandığı yerlerdi buralar; karşıdan karşıya bakışmalar, gönülden gönle yol bulmalar; coşkuyla bayramlaşmalar; okul yollarına düşmeler; bütün köy erkeklerinin Cuma namazı çıkışları nasıl unutulur, nasıl yaşanmamış sayılabilirlerdi?

Köye gelen misafirleri, köyden gidenleri, köyün uzun geçmişinden geleceğe uzanan yolu nasıl yok sayılabilirlerdi? Kurulan pazarlar, etraf köylerden pazara gelen insanlar; nasıl görmezden gelinebilirlerdi?

O devasa meşe ağacının altında geçirilen zaman nasıl unutulurdu; köy kadınlarının tarla tapan işleri bittiği zaman toplandıkları, konuştukları, dertleştikleri mekândı. Hemen yanındaki köy odasının gölgesi kadınları ve çocukları barındırırdı, nasıl bırakılacak, nasıl unutulacaktı? Kadınlar, genç kızları ilk önce burada konuşur, onların oğullarına burada layık görürlerdi, her şeyin ilk adımı burada atılırdı, şimdi burası nasıl yok sayılacaktı?

Ya Çarşamba çayının etrafında uzanıp giden ince uzun, göz alabilirdiğine boy gösteren tarlalar. . . O tarlalar Çumra ovasının en verimli topraklarıydı,

her şeyin en güzeli burada yetişir; en güzel sebze-ler, meyvelerin en güzeli, suyu ve güneşi bol bu topraklarda boy gösterirdi; en güzel, en lezzetli, en verimli pancarlar. . .

Mezarlar. . . Birçoğunun babası, annesi, kardeşi, çocuğu buradaydı, burada yatıyordu, ya bir meşenin altında ya da bir gülün dibinde. Onları nasıl ziyaret edecekler; onlara nasıl bakım yapacaklar; onlara Yasinler ve Fatihaları nasıl okuyacaklardı? Onları hâllerine terk edip unuttun mu demek isteniyordu acaba, unuttun gitsin zaten sizler de unutulacaksınız tıpkı köyün karşısındaki harabeler gibi. . .

Sahi o harabelerde kimler yaşamıştı, buraların sahipleri kimlerdi? Bu mezarlardaki kemikler kimlere aitti? Bilen yok, bilgi yok, yok... Yok olmak mıdır bunun adı, köyün durumu da böyle mi olacak? Sorular sorulan kovaladı, cevaplarını düşünen olmadı, düşünmeye gerek de yoktu, sonuç belliydi; sondu, son, sonun sonunu bilen yoktu.

Zelzelede yıkılmış, yok olmuş sayıp bu işten sıyrılmak en kolayıydı ama koskoca köy nasıl yok edilebilirdi; göz göre göre nasıl terk edilebilirdi? Sanki hiçbir şey olmamış gibi, sanki hiç hatırası yok gibi, sanki ataların tuttuğu bu yurttan hiç yaşamamış, hiç yurt olmamış gibi bırakın gidin deniyordu. Devletin resmi kanaldan ilettiği bu mesaj sonun başlangıcıydı. Sondtu, yok sayılmaktı, yok saymaktı, yok olmaktı, yok.

Burayı terk edeceksiniz, buralar artık istismak edildi, buralar artık geçmiş olmayan yerler; buralar artık sizin değil. Size buraların paralarını ödeyeceğiz. Evinizi, tarlanızı, yolunuzu, cami ve okulunuzu ve köprünüzü terk edin, burası suyun altında kalacak, baraj yapılacak, baraj sulan Apasaraycık köyünü içine alacak; bir daha gün yüzü göremeyecek, bir daha nefes alamayacak, bir daha sokaklarında gezilemeyecek, bir daha okuluna çocuklar gidemeyecek, kemerli köprüden bir daha asla geçiş olmayacak, Çarşamba çayı kafasına göre deli dolu, coşkun coşkun akamayacak, derenin yatağı kalmayacak, iki yakasındaki ağaçlar ve bitkiler hayat bulamayacak, burada her şey suyun olacak, suya teslim olacak, suyun altında kalacak. . .

Çarşamba çayının önü barajla Apa köyünde kesilecek, çayın yatağı Belkuyu köyüne kadar uzaklaşacak, oraya kadar her yer su ile dolacak. Bu su, Çumra ovasına; Çumra ovasındaki köylere hatta Konya ovasına hayat olacak. . .

Çumra ovasındaki uzayıp giden tarlalar; ülkeye ürün verecek, barajda birikecek suyla hayat bulacak, Apasaraycık köyünün bereketli toprakları Çumra ovasının devasa genişliklerine dağılacak, orada boy gösterecek, bereketi oraya taşınacak, artık en güzel pancarlar oralarda yetişecek, en güzel domatesler, en güzel kavunlar; en güzel patatesler

bu ovada boy gösterecek, size sadece su kalacak, üstelik hiçbir zaman kullanamayacağınız, hiçbir zaman tarlalarınıza akıtamayacağınız bir su.

Ödenen istismak paralarıyla evler yapmanız için barajın boğamayacağı bir yerde, eski köyün daha yukarısında yer vereceğiz; oralara evler yapıp yeni yurt tutabilirsiniz, artık yeni yeriniz, yeni yurdunuz masmavi göl manzaralı oralar olacak; bakmaya doymayacak, bakarken kendinizden geçeceksiniz ama topraklarınız artık kıraç, ama o yetiştirdiğiniz nadide ürünler hiç olmayacak. . .

Size öyle bir köy planı yapacağız ki, Türkiye’de bir ilk olacak, öyle eğri büğrü sokakları olmayacak, yollarından arabalar geçecek gibi yapılacak, yollarından arabalar, at arabaları geçecek, öküzlerin çektiği kağnılar değil. Köy yeni bir köy olacak, yeni bir yapılanma, yeni evler, yeni sokaklar; yeni bir cami, yeni bir okul, yeni bir mezarlık, her şeyi yeni, hatta su yanınızda ama oradan su almanız zor olur diye yeni kuyular açılacak. Suyunuzu o kuyulardan alacak, hayvanlarınızı da oradan sulayacaksınız.

Eskiye ait bir şey kalmayacak, onun için bir an önce kendinize yer bulun, ev yapın, eskileri unuttun, onların sizin terk etmenize üzüldüğünü gösteren büzülmüş dudaklarına bakmayın, duygularınızı bir kenara bırakın, duyguyla hareket etmeyin. . . Hatta arkanıza bile dönüp bakmayın, ağlarsanız ayrılmazsınız.

Bir gün bir başka haber geldi köye, "Apa barajı inşaatı başladı" diye. Baraj inşaatında çalışacak işçi alımında Apasaraycık köyünde yaşayanlara öncelik tanınacak, böylece çalışacak ve para kazanacaksınız denildi ulufe niyetiyle. Bu haber üzüntünün üzerine bir bomba gibi düştü, artık iş ciddiye binmiş, dönülmez bir yola girilmiş olduğunu ilan ediyordu, "belki olmaz, belki vaz geçilir" gibi düşünceler de böylece sona ermiş, dönüşü olmayan bir yola girilmişti.

Baraj inşaatında Apa, Apasaraycık, Alıssa ve diğer köylüler de yevmiye usulüyle çalıştı ve yıkılacak evlerine ekmek götürdüler, işesini sağladılar. . .

-2-

Tek katlı, kerpiç ve taş kanşımı evinin önüne çıktı. Etrafına bakındı, yol boştu, sokaklar ıssız, erkekler barajda çalışmak için gitmişler; kadınlar ve çocuklar evlerinden henüz çıkmamışlardı ya da son kez alacakları ürün için çay boyunca uzanan bahçelerine gitmişlerdi.

Öğle sıcaklığı iyice bastırmıştı. Hızlı adımlarla yılan gibi kıvrılarak yoldan geçti ve minaresi olmayan caminin yanında durdu. Gözü minare yerine kullanılan, üzerinde ezan okunan ve önemli duyuruların yapıldığı taş takıldı, eskilerden kalmaydı. . . Nice zahmetle getirilip oraya yerleştirilmiş, sonra da yıllarca üzerinde ezan okunmuştu ama bundan sonra

suyun altında kalacak, balıklar kıyısında gezinecek, onlara sığınacak olacaktı. . .

Meyilli yoldan ayaklan toza bulana bulana geçti. Tam kayanın üzerine gelip yeşil deryasına bir kez baktı. Son kez bakıyor gibiydi, belki birkaç gün daha bakabilirdi belki birkaç ay, sonrası yoktu, yeşillikler de çay da olmayacaktı. Köylülerin ihtiyaçlarını karşıladıkları yolun solundaki serin sulu sarnıca takıldı gözleri. Kışlara gitti, yağın kanın aylarca kalkmadığı zamanlara, yazın kullanmak için köylülerin imece usulü ile sarnıca kar doldurdukları günlere. . . Sarnıcın dili olsaydı neler söylerdi neler: Nice zamandır, köyün tek su kaynağıydı; hem hayvanların hem de insanların su ihtiyaçlarını karşılıyordu. Her sene bir tamirat geçirir; uzun süre ayakta kalmasına sebep olacak yolu bir kez daha yaşardı, dedelerinden kalmıştı, uzun yılların izi vardı her bir taşında, her bir köşesinde. Atalarının mirasını geleceğe taşımak için ne gerekiyorsa yapanlar; çocukları okusun, cahil kalmasın, faydalı insan olsunlar diye sarnıcın yanına başına bir mektep inşa etmişlerdi. Mektep öyle ahım şahım bir yer değildi, ama iş görüyordu, çocukları barındırıyor; öğretiyor; geleceğe hazırlıyor; geleceği hazırlıyordu. Mektepteki geçen eğlence- li günlerini hatırladı. Birdenbire kemerli köprüye doğru koştu. Hiçbir şey düşünmeden köprünün üzerinden kendisini suya bıraktı. Serinledi. İçinin yangısını böyle söndürebileceğini sandı, ama olmadı, içinin sızısı dinmedi. Bütün çocuklar böyle yapardı, ama o kocaman adamdı, alışkanlık mıdır nedir bilemedi, çıktı bir kez daha atladı, bir kez daha, bir kez daha. . .

Sonra da çayın etrafındaki sahipsiz meyvelerden tattı. Tadından çatlamış, iri meyveleri bir daha göreceğinden ümitsizdi, iri yaprakları arasına gizlenen kuşları da göremeyecekti belki. Gölge bir başka gölgeydi, yemişler bir başka yemiş, ağaçlar bir başka ağaç, sebzeler bir başka sebze, her şey başkaydı, her şey sadece burada olurdu, başka yerde asla. Çocukluk hayallerini doyusya yaşadığı, beklentileri olmadan yaşadığı yer. . .

Geçmiş, âni ve geleceği bir anda görmek istedi. Bunun mümkün olmayacağını biliyor ama yine de istiyordu. Aklına düşeni yapmak için bahçelerin sık dallı ağaçlarını geçti, çalılar arasından bir avcı gibi sızdı ve tekrar köprüye çıktı, oradan okulun bahçesinden geçti, sarnıcın her an yıkılabilecek gibi duran damında yürüdü, üstündeki deliğinden içine baktı; hâlâ yeterince su vardı. Bir çırpıda sarnıcın damından aşağı atladı. Yine kıvrım kıvrım, düzensiz sokaklardan, "hayat" denilen avlulardan geçti ve mezarlığa ulaştı; savruk taşları, yıkılmış ve kırılmış mezar taşlarına baktı, otlarla kaplanmış geniş bir alanı bir anda fotoğraf çeker gibi gözden geçirdi, yeni gömülen birkaç mezara baktı; toprak yeniydi,

ıslak, hâlâ kurumamıştı. . .

Hafız dedesinin mezarını buldu, sevilen biriydi, herkes öyle diyordu, Fatıha okudu, kendine de Fatıha okuyacak birilerinin olmasını diledi. Sonra birkaç tanıdığı ismin başında durdu, "hey gidi yalan dünya, hey gidi koca yalan dünya." dedi. Onlar suyun altına kalmak gibi bir duygu yaşamadan ölüp gitmişlerdi, onlar köyün harap olacağını duymamışlardı. . .

Birden aklına düştü, daha önce yaşanmış, şimdi talan edilmiş, virane olmuş yere gidecek, belki de yüz yıllar öncesinden kalan bir hatıra ile geri dönecekti. Bazen bu eski mezarları kazıp antika eşya arayanlar olurdu. Bu sebeple birçok çukur açılmış öylece kalmış, geri doldurulmayan topraklar bir tümsek gibi bırakılmıştı.

"Belki ben de bulurum." dedi ve güneşin hararetine aldırılmadan yola düştü. Babası daha on yaşındayken ölmüştü. Annesi ve üç kardeşiyle birlikte zorlukların ortasında kalakalmış, hayat mücadelesine yan aç yan tok devam etmişti. Şimdi o zor dönemlerin içinden iki çocuğuyla hayata tutunmaya devam ediyordu. Belki dedi bir umut, bir antika, bir taş veya eşya hayatını değiştirebilir. . .

Apasaraycık köyünün tam kuzeyinde kayalıklar içinde, sırtını dik yamaca dayamış olan bu yer çocukluk hayallerini süslemişti. Bazen korkuyla bazen merakla bakmıştı uzaktan. Arkadaşlarıyla birlikte kaçamak yapıp buralardaki gizemi, bilinmezliği gidermeye çalışmış olduğunu hatırladı. Mezar soyucuların gazabına uğramış kemikleri sağda solda dağınık bir şekilde bulunmasına yüreği sızlayarak şahit olmuş, bazen rüyalarına girmiş, bazen gerçek mi hayal mi olduğunu bilemediği duygular içinde kıvrılmış durmuştu.

Ağaçların bir gölge koridoru oluşturduğu yola revan oldu. Kafasında birçok düşünce; bunların içinde öne çıkan, onu heyecanlandıran, bir antika bulma fikriydi. Değerli bir buluntu ile belki köyde en iyi evi yapar; yaptığı ev parmakla gösterilirdi.

Ya da Çumra'ya veya Konya'ya göç eder, orada başını sokacak bir yer sahibi olmak mümkün olurdu. . .

Bahçelerden kayalıklara doğru sardığı zaman çocukluğunda birkaç kez kaçamak yapıp geldiği günlerde olduğu gibi heyecanlandı, duygularını kontrol edemedi, etmek istemedi. Tırmandı, kırıp ve güneşin kavurduğu yere ulaştı. Geriye dönüp yeşil bir ovanın bitiminde başlayan köyüne baktı, bir iç çekti. . . Tırmanmaya devam etti. Yükseğe çıktıkça manzara güzelleşiyor; sıcaktan bunalan Apasaraycık köyü, Çarşamba çayının iki yanına uzanan bahçeleriyle bir tablo gibi duruyordu, etkileyici ve hayran bırakan bir manzara resmi gibi canlıydı. Bu güzelliğin içinde Çarşamba çayı güneşin yansıdığı,

kuşların üzerinde uçtuğu, en uzun ağaçların eşlik ettiği yılan gibi kıvrılan, bazen ovanın bir ucundan diğerine doğru üşenmeden yol bulan bir güzergâhı takip ediyordu. Suyun sesi kulaklarına kadar geliyor, kuş seslerinin ve bazen çok keskin bir ötüşün büyüsiyle sarsılıyordu. Seyre doyum olmayan bu güzellik içinde öylece kalmayı istedi.

"Ah köyüm!" dedi, "Ah Apasaraycık, üç yüz haneli, herkesin gıpta ile baktığı güzelliklerin mekânı." Dedelerinin yüz yıllar öncesinde gelip yurt tuttuğu belde. Hem hayat olan hem hayat veren suyun kenarında. Etrafını küçük dağların çevirdiği güzellikler diyarı. Belki de güneşin yansımasıyla son kez camlarından parlaklık yayan evler sanki mahzun, sanki umudunu yitirmiş gibi bezgin, son nefesini alan biri gibi huzursuzdu... Bu kadar güzel bir yer nasıl olur da suyun altında kalır, nasıl olur da harabe olmaya aday olur, nasıl olur da hayal olur gider, cennet iken cehenneme döner? İçde kokularının eşliğinde, bahçelerde gezinmek, şeftali kokularının ırmak üzerinden başlayan esintisiyle köy içlerine kadar ulaşması nasıl unutulacak?

Köydekilerin atalarından yadigar tarlaları ve bahçeleri vardı. Sebzelelerin ve meyvelerin en güzelinin yetiştiği bahçeler insanların akşama kadar vakit geçirdiği, büyük bir uğraşla, inanılmaz bir umutla çalıştığı, huzur içinde toprakla buluştuğu yerdı burası. Tembellik etmek istese bile edemediği bir yer, güzelliğiyle kendine çeken bir yer, güzellik içinde çalışmaktan yorgunluk nedir bilinmeyen bir yer, çalışırken dinlenilebilen bir yer; işte öyle bir yerdı burası, işte öyle bir yer... .

Başka köylerden gelip buralarda çalışan sonra buranın güzelliğini terk edemeyip yurt tutanlar bile vardı. Dedemköylü Mustafa bunlardan sadece biriydi. Bir başkası Belkuyulu Mevlüt, bir diğeri Alanlı Ramazan... .

Ufa-cık bir çocukken, söylenenleri yeni yeni anlamaya başlamışken, büyüklükten dinlediği hatıralar çoğaldıkça çoğaldı, sanki yeniden yaşayormuşçasına zihninde bir sinema filmi gibi canlandı, ufkunu hüzün kapladı, hüzne teslim oldu, flu görüntüler derinleşti, babasına hayal meyhal hatırladığı zamanlara gitti. "Babam" diye bir inleme duyuldu. Baba korumasını göremeden, baba kokusunu içine doyasıya çekmeden, baba sevgisini tadamadan uçup giden babasının bir iyilik için çıktığı yoldan dönmemesini hatırladı. İyi adamdı deniyordu onun için, hafızdı, köyün sözü dinlenen, söz ustası, hatibi, ihtiyaç olduğunda da imamıydı. Elinden tutup da ilk eşeğe bindirdiğini, kendilerinin olan bakkala ilk gidisini anımsadı. İç geçirdi, "babasızlık" dedi kendi kendine. Baban yoksa öksüzün, baban yoksa haksızın, baban yoksa hesap soramazsın, malına sahip çıkamazsın diye mınıldandı. Akıraları Vasfı'nın

babasından kalan mallara ve bakkala el koyduğunu, Dedemköylü Mustafa'yı köle gibi çalıştırıp hakkını vermediğini hatırladı. Hâlâ hayattaydı ama ona hesap sormaya, babasından kalan malın peşine düşmeye cesareti yoktu. Bir anda, her şeyden, herkesten, bütün pisliklerden uzaklaşmak, göç etmek, bu fırsatı değerlendirmek, artık kendi başına ayakta kalmayı denemek istiyordu. Kocaman olmuştu ama elde avuçta hiçbir şey yoktu.

Evet gitmeliyim, dedi. Çoluk çocuğu da alıp buraları terk etmeliyim, zaten harap olacak bu yurda bir tekme de ben atmalıyım, bütün dünyadan hıncımı alırcasına bir tekme... .

Gözleri köyün üstünden ufka dalıp giderken, "hatıralar" dedi, o unutulmaz yokluk hatıraları, o hatıraların kahramanları olan yezardakiler; sokaklarını hâlâ kullanmaya devam edenler; yanını düşünerek plan yapanlar; onları yalnız bırakmam, bırakmamalıyım, kolay olan kaçmak, kaçarak nereye kadar gidebilir, nereye kadar kaçabilirim. Kaçmam, yapılanları yok saymam, haksızlıkların üzerine bir sünger çekmem, hayatımda derin izler bırakan bu korkunç yaraları kapatacak mı? Utanç duyacağım bir şey yapmadım neden kaçıyorum ki? Belki de benim kaderim bu, bu topraklar benim kaderim, elimde olmadan, ben istemeden buradayım, burada olmamı isteyen burada olmamı sağladı, neyin peşindeyim o zaman? Öyle kaçarak nereye gideceksin, kaçma, sana kalan az buçuk toprakla, istimlakten alacağın parayla, başını sokacak bir dam yaparsın, toprakla örtülmüş, taştan örülmüş, bir oda bir mabeyin tamam, daha ne istersin? Çokça mal mülk sahibi olanlar şimdi neredeler? Dönümlerce toprak sahibi olanlar bile bedeninin sığacağı kadar bir toprağa razı oldular, topraklar; toprak oldular; toprak olmaya devam edecekler; toprak, ah toprak, bitirdiklerini insanların yediği, sonra insanı da yiyen toprak... .

Kalktı ve yürüdü ve daha yukarı doğru tırmandı, nihayet en tepedeydi, bir başka görünüyordu köy, bir başka köyde bahçeler: Tam bu sırada bir adam görür gibi oldu, evet bir adamdı bu. Elinde bir baston vardı, sakallı, öbür elinde bir teşpih ile ihtiyar bir adam, gözlerini ovaladı iyice baktı, gördüğünü düşündüğü adamı göremedi, kendinden şüphe etti. Bu gördüklerini, barajın altında kalacak hatıralarına çok takılmasına bağlı ve az ilerdeki çukurlara doğru yürümeye devam etti.

Çukurlar vardı düzlük ve çimenle kaplanmış bu havadar yerde. Kemikler sağa sola saçılmıştı, öylece güneşin kavurucu etkisiyle beyaz gözenekleri belli olmaya başlamış kemikler: Sarsıldı, ne yapacağını bilemedi, kemikleri gömmek için niyetlendi, ama kürek gerekirdi, yoksa mümkün değildi.

Tam kemiklere doğru uzandığında gözüne bir şey

ilişti, parlaktı, toprağın arasından göz kırpyordu sanki. Heyecanlandı, gözünü alamadı, içi titredi, hızlıca toprağı eşeledi, bir şişeydi, renkli, üzerinde motifler olan bir şişe; içinde toprak vardı, kil gibi bir toprak. Nasıl içine girmiş olabileceğini düşündü. Heyecanla ayağa kalktı, şişeyi bir kuyumcu dikkatiyle inceledi, kararsız kaldı, şişeyi ne yapacağı ile ilgili düşünceler kafasında uçtu.

İşte bir fırsat diye düşündü, geçmişten günümüze bir mektup, içindekilere baktı dikkatlice. Bir çalının dibine oturdu, şişeyi enine boyuna inceledi, çok para edeceğini, iyi bir ev yaptıracağını hayal etti, köyde kalma kararını kesinleştirdi, geçmişle ile bütünleşmek için bu şart diye iç geçirdi. Şişenin içindeki kile benzer toprağı boşalttı. İçinde metal bir parça vardı, ne olduğunu anlayamadı, belki bir statü rozetiymiş kim bilir diye içlendi. Sonra heyecan, mutluluk ve sevinçle yola koyuldu. Giderken yaşadığı duyguların hiç birisi yoktu artık. Ne cennet gibi bahçeleri gördü gözü, ne de bilinmeze gömeceği ayrılmak istemediği köyünü. . .

Yoktu, hiçbir şeyin önemi yoktu, varsa yoksa şişenin edeceği paraydı, her şeyini ona odaklamıştı, her şey ona göre şekillenecekti. İçindeki bir korkunun izleri de yürüyüşüne eşlik etmeye başladı, birinin görmesini istememesi, gizli saklı bir şekilde antikacılara ulaştırılması öyle kolay olmayacaktı bunu biliyordu, ama deneyecek ve bir yolunu bulacaktı. Kestirmeden, dikine Çarşamba çayına doğru dikkatli bir şekilde yürüdü. Kafasının kanışıklığı adımlarının da kanışmasına sebep oldu, ayağı bir taşla takıldı, yuvarlandı, elinde sımsıkı tuttuğu şişenin de sonu oldu. Şişe elinden çıkıp bir kayaya çarpıp kırıldı. Gözleri kırıklarda kaldı, öylece olduğu yerde oturdu. Acısını sızısını hiç düşünmedi, düşünemedi, neye uğradığını anlayamadı, bütün hayalleri, bütün kurgulan basit bir şeyle alt üst oldu gitti. Hayallerini uçuracak şişe kırılıp gidince önceki duygularına ve içtenliğine döndü. Ne yapacağını bilemeden güneşin sıcaklığına rağmen uzunca bir süre orada oturdu. Bıyıklarının altından belli olan tuhaf bir gülümseme geçer gibi oldu. Tıpkı kendisinin de yaptığı gibi, buralarda kimsecikler yaşamamış gibi davranmaya, yaşamaya devam etti.

-3-

Kendisine doğru akan ırmağın sağından yürüdü, ağaçların suya uzanan dallarının arasından geçti bazen, bazen ırmak kenarındaki çamura battı. Her türlü meyvenin boy gösterdiği ağaçlar vardı, güzel, in, geniş yapraklı ağaçlar. Köye yaklaştıkça; çocuklar koşturuyordu sağa sola, kirli elbiseli çocuklar, bakımsız çocuklar, sümükleri ağzına kadar akmış çocuklardı. Kirli ama tatlı, kirli ama güzel, kirli ama masumlardı. Bazen daha büyük olanı kardeşine bakar, bazen annesine yardım eder, onlara su taşır,

bazen de kendi dünyasını kurduğu oyunlar içinde toza toprağa belendirir.

Daha önce gördüğü güzelliği tekrar gördü, renk cümbüşü bahçelere uzandı gözleri. Yine toprak yollar kıvrılarak köyün içlerine doğru her bir eve uğrayarak devam etti, yine mezarlar en eskisinden yenisine sıra sıra güneşten uzak kalacak olmanın hüznünü yaşıyor, yine evlerin toprak damlan kuşlarının mekânı oluyor, yine düşüncelerdeki ağır aynlık acısı hüzne dönüşüyor, yine, yine. . .

Sanki yıllarca ayrı kalmış gibiydi, görmeye doymadığı, özlemle kavuşmayı beklemiş bir hasretin sona eriş gibi, hasretliğine kavuşmuş gibi yüreği çarptı. Çarşamba çayından şarkı söyler gibi akan suyun sesi geldi kulaklarına. Mahallenin ortak kullandığı fırından yayılan o güzelim ekmek kokusu yayıldı her bir yana. İrmak sesine eşlik eden göğşe uzanmış, yana serpilmiş ağaçların yapraklarının hışırtısı daha baskın duyuldu, yeniden heyecanlandı, yeniden eskiyi unuttu, yeniden sağında solunda koşan köylü çocukların heyecanını duyumsadı, yeniden hayata başlamak gerektiğini hatırladı, yeniden yeni yapacağı evin planı aklına düştü, yeniden eskiyi eskiye bırakmak gerektiğini düşündü, eskiyi eskitmekten hareketle eskimişliğini hatırladı. . . Ve yeniden bu evlerin suyun altında kalarak viraneye döneceğini, bir taş yığını hâline geleceğini, belki kim bilir bir daha asla güneş göremeyeceğini düşündü. . .

Sanki bir daha göremeyecekmiş duygusuyla köyü baştanbaşa doladı. Onu görenler kaybettiği bir şeyi arıyor sanıyor olmalıydılar. Titizlikle her yeni inceliyor, bakıyor, sanki zihnine kazıyor, bakıyor bakıyor; sokakları, evlerin şeklini, evlerin önünden sağa sola dağılan şekilsiz patika yolları, evlerin muhkem olmayan derme çatma kapılarını, sanki öylece tuturulmuş havası uyandıran kırık dökük pencerelerini, toprak damlarını, damlan çevreleyen çelenlerini, çelenlerindeki kuşların yuvalarını, gökte uçun kırlangıçları, kazları, ördekleri, köy odalarını, odaların önündeki meydanları dolduran gözlerinde bayram sevinciyle cıvı cıvı çocukları, köy odalarındaki toplu yenilen bayram yemeklerini, köye gelen kalaycılar, berberleri, pazarcıları, onu, bunu bütün dikkatiyle inceledi. . .

Köylüler; istimlak edilen evlerin, paha biçilmez Çarşamba çayının suladığı tarlaların paralarını almaya başlamışlardı. İki sene deniyordu, iki sene içinde evinizi yapın, ya da nereye gidecekseniz gidin ama suyun altında kalacak olan yerleri terk edin.

Terk ettiler; birer ikişer. Artık eski köy boşalmaya, gösterilen yerlere yeni evler dikilmeye başlamıştı. Yeni köy etraftan gelen taş ustaları ile dolup taştı, bu fırsatı değerlendirip kendini usta sayanlar, ustalığı yeni öğrenenler de köyde boy göstermeye devam etti. Her gün bir yerde bir temel atıldı, bir yerde

duvar yükseldi, bir yerde kapı kuruldu, bir yerde pencere takıldı. Her gün göç hikâyeleri oluştu, göç hikâyeleri anlatıldı, nice dramlar suyun dibindeki taş evlerin altında kaldı.

İstimlak bedellerini alanlar, boşaltması gereken evlerini ilk önce kendileri harap etmeye, yangıncasına bütün geçmişlerinin üzerine bir yıkıntı bırakmak istercesine evlerinin bir kenarından yıkılmaya, bahçelerdeki ağaçları kesmeye, işlerine yarayacak ne varsa onları yeni yapacakları evlerinde kullanmak üzere istiflemeye başladılar. Bunu yaparken vicdanları kanayan, duygularına kapılan, derin yaralar almışçasına üzülenler olduğu gibi, vurdumduymaz, geçmiş nedir bilmez, yaşanmışlıkların ehemmiyetini önemsemez tavırlar içinde olanların eline geçen üç beş kurusun dayanılmaz sarhoş edici cazibesine kapılanlar, ayımsız tavırlarıyla geçmişini kendi elleriyle suyun altına gömüyorlardı. Bütün bunlar, onda garip bir ürperti, inanılmaz bir duygu esareti oluşturuyordu.

Suyun altında ilk kalacak olan evlerden bir tanesini önüne geldiğinde acı gerçekle yüz yüze geldi, ilk defa görüyordu, ilk defa bu kadar nefessiz kalacağını sandı, ilk defa sesi çıkmadı, ilk defa hıçkıklara boğuldu, ilk defa bakmaktan kendini men etti, ilk defa... Evin bütün kapıları, bütün pencereleri, hatta kapı ve pencerelerin bütün hatları da sökülüp, yıllardır ayakta kalan binanın adeta başı kesilmişti. Boyunu bükük, mahzun, bir o kadar da kedeli görüntüsü vardı, hatta evin yansıma damı da yıkılmış, toprak örtününün altındaki çam ağaçları çıkarılıp bir kenara büyük bir titizlikle sıralanmıştı. Bakamadı, koşarak oradan uzaklaştı, aynı şeyleri kendisinin de yaşayacağı gerçeklikle yüzleşmek istemedi, gözlerin yumdu ve koştu, nereye gideceğini hesap etmeden koştu. Ayakları onu evine götürdü, bir göz odası olan evine, yüzünden düşen bin parçaydı, durgunlaştı, durdu, sustu, suskunluğuna gömüldü, dağın altında kalmış gibiydi, hayata devam edeceği ümidini kaybetmiş birinin hâlini yaşıyordu.

Küçük penceresinden bahçeye bakacak oldu, ağaçların yıllara meydan okuyan görüntüsü geldi, gözleri kendiliğinden kapanıverdi. Kayısı, erik ağaçlarının sıra sıra dizildiği, asma yapraklarının gölgelik oluşturduğu evin sundurmasının yanından başlayan küçük taşlarla örülmüş yol tavuk kümesine kadar gidiyordu. Bunların hiç birisi kalmayacak, gözle görülebilir olmayacaktı, güller de öyle, mekânının sahibi gibi duran ceviz ağacı da...

Bir anda yaşlandığını hissetti, köy tamamen boşalmış, harabe hâline gelmişti. Sarnıç ve mektep suyun altında ilk kalan, nefessiz bırakılan, yokluğa mahkûm edilen yerlerdi. Su her geçen gün yükseliyor, daha yukarıdaki evleri yutuyordu, bunlar artık ev değildi, sahipleri tarafından harap edilmiş,

boyunu kesilmiş, hatıraları yok sayılmış, gözden düşmüş, gözden çıkarılmış, sanki geçmişini yok sayılmış yerlerdi. Her gün suyun bir dev gibi evleri nasıl yuttuğunu gözyaşları eşliğinde izledi.

Ev yapmıştı, iki göz, tek katlı ve toprak damlı bir ev. Köyün ortasından geçirilen kumlu "susa" denilen yolun hemen yanındaydı. Cetvelle çizilmiş gibi planlı sokaklar vardı, caddeler sokaklara uyum sağlıyordu, köydeki kuyular bile hazırdı. Daha düzenli ve daha güzeldi, ama hâlâ ruhu olmayan bir ev gibi geldi ona. Hâlâ nefes alamadığını, suyun altında nefessiz kaldığını düşündü, hâlâ eski köyden gelmemiş, oralarda bir yerlerde, geçmişini yaşamayı seçtiğini sanıyordu, bu onun artık ihtiyarladığını ortaya koymak için yeterliydi. Anı yaşamak yerine geçmişine gömülmek, gerçeklerden kaçmak, yeniden yeni bir hayata alışmak istemediğinden olsa gerek.

Her gün şehre göç eden ailelerin arkasından hüzümlü baktı, her gün bir başka ailenin göç ettiğini duydu, duydu ve üzüldü, üzüldü ve yıkıldı, birçoğu ile bir daha dünya göziyle belki de hiçbir şekilde görüşemeyecekti, göremeyecekti...

Çumra en çok göç alan yer oldu, Saraycık isminde bir mahalle oluştu. Konya bir başka mekân oldu barajın altında kalan köy insanlarına. İzmir, Aydın, İstanbul derken göç edilen yerler çoğaldıkça çoğaldı, sanki köyle kimse kalmayacakmış gibiydi. Köylülerin en az yansı göç yollarına düştü. Göçtü gitti bir daha geri gelmemek üzere. Yeni bir yer, yeni bir yurt, yeni bir başlangıç...

Yeni evine oturmuştu, yeni evine yeni yollar yapılmıştı, yeni yollar yeni caddelere açılmıştı, hepsi, her şey eskiyi yok etmek için sanki. Eskiye çağırıştıran hiçbir şey yoktu, hiçbir şey... Konuşmalar eski köydeyken diye başlardı, ne günlerdi diye devam eder, ne yapacaksın "kader" diye sonlanırdı. Kader...

Artık son evin su altına kalması zamanıydı, su yükseldikçe yükselmeye devam etti, bütün köy suyun altında kaldı, nefessiz, sessiz, kimsesiz... Suyun derinliklerinden bir ses yükseldi, feryat gibi bir ses, çığlık gibiydi, atıcı ve gönlü parçalayan bir ses. Geçmişin sesiydi; hatıraların, yaşanmışlıkların, yılların, yolların, evlerin, ağaçların, tarla ve bahçelerin; geçmişin sesi... Bir daha yaşanmayacaklarının sesi olmalıydı, eski Apasaraycık köyünün sesi. Son kez duyuldu, bir daha duyulmamak üzere sustu, susturuldu, suda boğuldu, yoktu artık yok.

Bu ses çığlık gibi yayıldı, yankılandı yeni köyün üzerinde, kuşlar yaydı bu sesi, güvercinler ve kır langıçlar çığlık çığlığa acıyı döktüler köyün üstüne. Yok artık, öldü denildi, geçmişe Fatıha denildi, salâ okundu, yeni köyün mezanna ilk kazma vuruldu. Geçmiş bir meşe ağacının altına gömüldü; geçmişini hatırlamak isteyenler, buraya gelip geçmişlerine Fatihalar okudular.